

ΜΑΘΗΜΑ: Αρχαία Ελληνικά

A1. α

A. Σ

B. Λ

Γ. Λ

A1. β.

1.β ,δ

2. α,γ

B1

Ο Αριστοτέλης διαιρίνει δύο ειδών κοινωνίες: την κοινωνία των ζώων και την πολιτική κοινωνία των ανθρώπων. Καθεμία από αυτές είναι εφοδιασμένη από τη φύση, η οποία δεν κάνει τίποτα δίχως λόγο και αιτία (τελεολογική αντίληψη), με τα εργαλεία εκείνα που της είναι απαραίτητα για να φτάσει στον τελικό της στόχο και προορισμό. Έτσι λοιπόν η φύση εφοδίασε τα ζώα με το λόγο, με τη μορφή της φωνής, των άναρθρων κραυγών. Με αυτές τα ζώα μπορούν απλώς μέσω των αισθήσεων να αντιλαμβάνονται και να μεταδίδουν το ένα στο άλλο το συναίσθημα του ευχάριστου και του δυσάρεστου, γιατί μόνο αυτό τους είναι απαραίτητο για να επιβιώνουν και να εκπληρώνουν το σκοπό της ύπαρξής τους. Από την άλλη, η φύση εφοδίασε τον άνθρωπο με το λόγο, με τη μορφή τόσο του έναρθρου λόγου όσο και της λογικής σκέψης, επειδή τον προόριζε να ζήσει μέσα σε πολιτική κοινωνία. Πρόκειται για μια σύνθετη και ανώτερη ικανότητα που ξεπερνά τα όρια του αισθητού κόσμου, και αποτελεί την ειδοποιό διαφορά του ανθρώπου από τα άλλα ζώα. Τον βοηθά όχι μόνο να εκφράζει τα συναισθήματά του αλλά και να αντιλαμβάνεται και να κάνει φανερές σύνθετες αφηρημένες έννοιες και αξίες, όπως είναι το καλό και το κακό, το αφέλιμο και το βλαβερό, το δίκαιο και το άδικο και άλλες παρόμοιες, όπως είναι το όμορφο και το άσχημο, το όσιο και το ανόσιο. Χάρη σ' αυτές ο άνθρωπος δεν καταφέρνει μόνο να επιβιώσει αλλά και να επιτύχει ανώτερους στόχους, όπως να συγκροτήσει κοινωνίες (οικογένεια και πόλη) και να δημιουργήσει πολιτισμό (να αναπτύξει τα γράμματα, τις τέχνες, να θεσπίσει νόμους κ.λπ.). Οι έννοιες αυτές, που μας θυμίζουν την «αἰδῶ» και τη «δίκη» του Πρωταγόρα («ἴν' εἰεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί»), αποτελούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για να μπορεί ο άνθρωπος να συμβιώνει αρμονικά με άλλους ανθρώπους και να διατηρεί την ισορροπία στις μεταξύ τους σχέσεις.

Βέβαια, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι ο Αριστοτέλης αναγνωρίζει την ιδιότητα του «πολιτικού» και σε κάποια αγελαία ζώα, με την έννοια ότι αναλαμβάνουν και διεκπεραιώνουν όλα μαζί μια κοινή δραστηριότητα, χωρίς όμως να διαθέτουν έναρθρο λόγο και λογική σκέψη, όπως ο άνθρωπος. Έτσι στο έργο του «Περὶ τὰ ζῶα ἴστορία» (488 a 7) μνημονεύει ως «πολιτικά» ζώα, εκτός από τον άνθρωπο, τη μέλισσα, τη σφήκα, το μυρμήγκι και το γερανό. Στην περίπτωση αυτών των ζώων, το επίθετο «πολιτικός» χρησιμοποιείται για να δηλώσει μια απλούστερη διαδικασία συμμετοχής σε κοινές δραστηριότητες, ενώ όταν αναφέρεται στον άνθρωπο, το σημασιολογικό περιεχόμενο του επιθέτου «πολιτικός» διευρύνεται και δηλώνει πιο πολύπλοκες κοινωνικές διαδικασίες. Αυτό εκφράζεται κι από το ποσοτικό επίδρομα συγκριτικού βαθμού «περισσότερο», στην πρώτη πρόταση της ενότητας, όπου γίνεται η σύγκριση του ανθρώπου και των αγελαίων ζώων.

B2: Ο Επίκτητος παρουσιάζει τον άνθρωπο της εποχής του να διαθέτει κάποια χαρακτηριστικά προσαρμοσμένα στα νέα ιστορικά δεδομένα που έχουν προκύψει κατά τον πρώτο αιώνα μ.Χ. Συγκεκριμένα, η φιλοσοφία, από την ελληνιστική εποχή, έβλεπε ότι ο άνθρωπος δεν είναι πλέον πολίτης μιας συγκεκριμένης πόλης, αλλά υπήκοος ενός μεγάλου βασιλείου ή αργότερα, της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Το πρώτο γνώρισμα που του αποδίδει είναι αυτό της προαιρεσης («τοῦτο δ' ἔστιν οὐδὲν ἔχων κυριώτερον προαιρέσεως»). Ο όρος υπάρχει στην αρχαία ηθική φιλοσοφία και είναι κεντρικός στη σκέψη του Αριστοτέλη και των στωικών. Εκτός από τη γενική σημασία της προτίμησης, στον Επίκτητο σημαίνει την ελεύθερη βούληση, την ελεύθερη στοχαστική επιλογή ενεργειών που συγκροτεί τον ηθικό χαρακτήρα του ανθρώπου. Είναι κυρίως μία κρίση, η έλλογη ικανότητα του ανθρώπου να επιλέγει και να αποβλέπει στα αποτελέσματα των πράξεών του. Απαραίτητη όμως προϋπόθεση είναι να μπορεί να διακρίνει τα πράγματα σε αυτά που εξαρτώνται από τον ίδιο και σε αυτά που είναι πέρα από τις δυνάμεις του και είναι αδιάφορα για την επίτευξη της ευδαιμονίας.

Το δεύτερο γνώρισμά του είναι ότι μόνο αυτός σε αντίθεση με όλα τα άλλα ζώα διαθέτει τον "λόγο" με τη σημασία όχι μόνο της ομιλίας αλλά και της λογικής σκέψης («κεχώρισαι κατὰ λόγον»). Οι στωικοί εκκινούν από τη θεωρία του Ηράκλειτου για τον Λόγο ως ρυθμιστική αρχή, που διέπει την πραγματικότητα και συνδέει με σχέσεις αναλογίας όλα τα όντα. Ο λόγος στη σκέψη των στωικών είναι θεϊκός, μία αιώνια ενεργητική δύναμη του σύμπαντος, υλική και παραγωγική όπως ένα σπέρμα, είναι ταυτόσημη με το πύρ και τη φύση. Ο άνθρωπος, ως μέρος αυτής της φύσης μοιράζεται τον λόγο και οφείλει να ζει ακολουθώντας τον λόγο και τη φύση, δηλαδή τον "κοσμικό λόγο", τη λογική που διέπει το σύμπαν και τους αιώνιους νόμους της φύσης. Ο άνθρωπος όμως δεν είναι ένα απλό μέρος του κόσμου και σε καμία περίπτωση ένα από τα υπηρετικά, από αυτά που υποτάσσουν τη βούλησή τους στην υπηρεσία άλλων. Ανήκει σε αυτά που καθοδηγούν τα άλλα, οπότε βρίσκεται ψηλά στην ιεραρχία της διοίκησης του κόσμου. Αυτό συμβαίνει επειδή αντιλαμβάνεται και κατανοεί τη θεϊκή διοίκηση του κόσμου και μπορεί να κρίνει και να αξιολογεί τις συνέπειές της.

Το τρίτο γνώρισμα του ανθρώπου της εποχής του, σύμφωνα με τον Επίκτητο, είναι το χρέος που του αποδίδει έναντι της κοινωνίας και των συνανθρώπων του («Μηδὲν ἔχειν ίδια συμφέρον, περὶ μηδενὸς βουλεύεσθαι ώς ἀπόλυτον»). Συγκεκριμένα, τον προτρέπει να λειτουργεί όχι προτάσσοντας το ατομικό του συμφέρον και αποφασίζοντας σαν να είναι μεμονωμένο άτομο, αποκομμένο από το σύνολο, αλλά να έχει συνείδηση ότι αποτελεί μέρος ενός οργανικού συνόλου στο οποίο υπάρχουν σχέσεις αλληλεξάρτησης μεταξύ των μελών. Οφείλει λοιπόν να σκέφτεται και να δρα με βάση το κοινό συμφέρον και με γνώμονα πάντα τον κοσμικό λόγο. Πρέπει βέβαια να λάβουμε υπόψη μας ότι ο Επίκτητος, όταν λέει ότι ο άνθρωπος είναι πολίτης του κόσμου δεν εννοεί την ύπαρξη ενός παγκόσμιου κράτους. Η έννοια του πολίτη χρησιμοποιείται με μεταφορικό περιεχόμενο. Ο κόσμος εννοείται με στωική σημασία, ως ένα ενιαίο σύνολο που διέπεται από τον φυσικό νόμο και τη λογικότητα.

Η λογική ιδιότητα του ανθρώπου εκφράζεται μέσω της επανάληψης του ρήματος κεχώρισαι («κεχώρισαι θηρίων, κεχώρισαι προβάτων»). Το ρήμα βρίσκεται σε χρόνο παρακείμενο για να τονίσει ο Επίκτητος το τετελεσμένο του γεγονότος, δηλαδή ότι ο διαχωρισμός του ανθρώπου από τα άλλα ζώα έχει συντελεστεί και δεν μπορεί να ανακληθεί.

Η άλλη γλωσσική επιλογή είναι η ύπαρξη τριών ερωτημάτων («Σκέψαι τίς εῖ, Σκόπει οὖν, τίνων κεχώρισαι κατὰ λόγον, Τίς οὖν ἐπαγγελία πολίτου;»). Τα δύο πρώτα είναι πλάγιες ερωτήσεις, το τρίτο ευθεία. Σκοπός του Επίκτητου είναι να ενεργοποιήσει τη σκέψη του αναγνώστη και να τον κάνει να προβληματιστεί για το ρόλο του στον κόσμο.

(Μπορεί να αναφερθεί επίσης, το β' ενικό των ρημάτων και η ύπαρξη της παρομοίωσης του πολίτη με το χέρι και το πόδι).

B3: 1 – δ, 2 – α, 3 – ε, 4 – β, 5 – στ (περισσεύει το γ)

B4α.

- 1 ε
- 2 δ
- 3 ζ
- 4 β
- 5 α
- 6 στ

B4β

-Το κτήμα ήταν για χρόνια αδούλευτο για αυτό είναι δύσκολο να καλλιεργηθεί.

-Ο προηγούμενος προϊστάμενος υπήρξε οργανωτικός και άφησε σημαντικό έργο στην υπηρεσία μας.

B5.

ΠΑΡΑΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ:

Ο Παπανούτσος, εστιάζει στην αλληλεπίδραση μεταξύ της προαιρέσεως και της βούλησης κάθε ατόμου. Συγκεκριμένα, αναφέρεται στην ελεύθερη επιλογή του καθενός από εμάς («προαιρεση») ως μια διαδικασία η οποία υπόκειται σε μηχανιστικό μοντέλο δίχως χρονικά όρια ή περιορισμούς. Όπως ο ίδιος επισημαίνει, πρόκειται για μια αυτοματοποιημένη συνήθεια («αφού κάνουμε άπειρα.....κοινωνικός εθισμός»), η οποία είναι αποτέλεσμα εξάσκησης και ως εκ τούτου εθισμού και μάλιστα είδους κοινωνικού, αφού ως ανθρώπινα όντα συνυπάρχουμε και αλληλοεπιδρούμε, σύμφωνα με τους κανόνες της κοινωνικής συμβίωσης. Επιπλέον, κάνει διάκριση ανάμεσα στο ζωικό και ανθρώπινο είδος τονίζοντας την ειδοποιό διαφορά τους, η οποία είναι η έννοια της βούλησης («Διότι μόνο στον άνθρωπο....προαιρεση»). Εξάλλου, μόνο ο άνθρωπος ως λογικό ον με ηθική προαιρεση, μπορεί να κατακτήσει τη βούληση, αφού η τελευταία νοηματοδοτείται μόνο μέσα σε αυτήν.

Ο Επίκτητος μέσα από τη φράση του («Τὸ πρῶτον ἀνθρώπος, τοῦτο δ' ἔστιν οὐδὲν ἔχων κυριάτερον προαιρέσεως») αναδεικνύει το πρωταρχικό γνώρισμα της ανθρώπινης ύπαρξης, αυτό δηλαδή της προαιρέσεως. Παραλληλίζει, όπως ο Παπανούτσος την αδυναμία των ανθρώπων να στοχάζονται την ειδοποιό διαφορά τους από τα άλλα όντα ζώντας μηχανικά. Ο ίδιος ο Επίκτητος, χρησιμοποιώντας την έννοια της προαιρέσεως καλύπτει τόσο την ηθική βούληση, όσο και την διάνοια, τη λογική. Ο άνθρωπος έχει το χάρισμα να σκέφτεται πριν πράξει και να ενεργεί σύμφωνα με τους κανόνες της λογικής επιλέγοντας ή απορρίπτοντας συνειδητά το οτιδήποτε. Γι' αυτό, ο φιλόσοφος υποστηρίζει ότι η προαιρεση είναι σύμφυτη με την ελευθερία και τη θεωρεί το κυριότερο στοιχείο της ανθρώπινης φύσης, αφού καταξιώνει τον άνθρωπο ως ηθικό ον διακρίνοντας αυτόβουλα το καλό από το κακό.

Γ1

Αν δανειστούμε χρήματα, τότε θα είμαστε σε θέση, προσφέροντας μεγαλύτερη αμοιβή, να προσελκύσουμε τους ξένους πεζοναύτες αυτών . Γιατί η δύναμη των Αθηναίων μπορεί περισσότερο να εξαγοραστεί παρά να είναι δική τους, ενώ η δική μας δύναμη κινδυνεύει λιγότερο να πάθει το ίδιο, γιατί στηρίζεται περισσότερο στους στρατιώτες παρά στο χρήμα.

Γ2

Οι Κορίνθιοι θεωρούν ότι θα νικήσουν επειδή είναι περισσότεροι και διαθέτουν πολεμική πείρα ενώ συγχρόνως πειθαρχούν στις διαταγές («πρῶτον μὲν πλήθει.... ιόντας»). Επίσης θα δημιουργήσουν στόλο εξίσου αξιόπιστο με των Αθηναίων με χρήματα από την Ολυμπία και τους Δελφούς («ναυτικόν τε... χρημάτων»). Προσφέροντας ακόμη μεγαλύτερο ημερομίσθιο θα είναι σε θέση να αποσπάσουν όλους τους ξένους που υπηρετούν στον αθηναϊκό στόλο («δάνεισμα γὰρ... ναυβάτας»). Τέλος, η πεποίθηση πως θα νικήσουν ενισχύεται από την άποψη ότι η δύναμη τους κινδυνεύει ελάχιστα να κλονιστεί εφόσον στηρίζεται περισσότερο στους στρατιώτες τους παρά στο χρήμα σε αντίθεση με εκείνη της Αθήνας, που μπορεί να αγοραστεί («ώνητὴ γὰρ... χρήμασιν»).

Γ3.α.

ἐγώ δὲ νῦν καὶ ἀδικούμενος τούς πολέμους ἐγείρω.

Γ3.β.

ἀμυνώμεθα: ἄμυναι

καταθησόμεθα: κατάθου

ἐπικρατῆσαι: ἐπικράτησον

προύχοντας: πρόσχες

πολλὰ: πλείονα & πλείω ἡ πλέονα & πλέω

Γ4.α.

ἔχοντες: επιρρηματική αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος (Ημεῖς)

ἐπικρατῆσαι: τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στην απρόσωπη ἔκφραση εἰκὸς (ἐστί), ετεροπροσωπία (υποκείμενο απαρεμφάτου: ήμας)

πλήθει: επιρρηματικός προσδιορισμός, δοτική της αναφοράς στη μετοχή προύχοντας

μισθῷ: επιρρηματικός προσδιορισμός, δοτική του μέσου στο απαρέμφατο ὑπολαβεῖν

ναυβάτας: αντικείμενο στο απαρέμφατο ὑπολαβεῖν

ἢ οἴκεία: β' όρος σύγκρισης λόγω του επιρρήματος μᾶλλον που βρίσκεται σε συγκριτικό βαθμό (ἢ καὶ ομοιόπτωτα με τον α' όρο ώνητῇ) και λειτουργεί ως κατηγορούμενο στο υποκείμενο δύναμις ,όπως και ο α' όρος.

Γ4.β.

Οι Κορίνθιοι ἔλεγον δέ τότε καὶ ἀδικούμενοι τόν πόλεμον ἐγείρειν.

Αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχει προβληματισμός σχετικά με την ύπαρξη ταυτοπροσωπίας ή ετεροπροσωπίας.

Το γεγονός ότι υπάρχει εισαγωγικό σημείωμα σύμφωνα με το οποίο οι Κορίνθιοι μιλούν εκ μέρους όλων δικαιολογεί την ύπαρξη ταυτοπροσωπίας.

Σύμφωνα όμως με την Επιτροπή Απαντήσεων υπάρχει ετεροπροσωπία. Στην περίπτωση αυτή η απάντηση θα ήταν:

Οι Κορίνθιοι ἔλεγον τούτους / σφᾶς δε τότε καί ἀδικουμένους τόν πόλεμον ἐγείρειν.